

Kitap Tanıtımı: Brexit-Elveda Avrupa, İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar Tehditler, Editörler: Erol Esen, Duygu Şekeroğlu, 2017.

Ömer Faruk ÇOLAK¹

Avrupa Birliği, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal and Steel Community, ECSC) ile başlayan maceranın eriştiği son noktadır. Avrupa Birliği dünyada ve Avrupa'daki gelişmelerin etkisi ile sürekli genişlemiştir. Son olarak 2013 yılında Birliğe Hırvatistan katılmıştır. Bu tarihte üye ülke sayısı da 28 olmuştur. Ancak beklenilmeyen bir gelişme oldu ve İngiltere AB'ni tartışmaya açtı ve 23 Haziran 2016 tarihinde yapılan halk oylaması ile AB'ne ayrılma kararı alınmıştır. Ayrılma süreci de 2017 yılında başladı ve halen devam etmektedir.

İngiltere'nin AB'de çıkması gazetecilerin kısaltması ile Brexit (British exit) olarak adlandırılan sürece gidişte, dünya ekonomisindeki gelişmeler ile AB'nin karşı karşıya kaldığı (Ortadoğu ve Afrika kaynaklı) göç dalgasının önemli payı olmuştur (Çolak, 2018).

2008 yılında başlayan küresel kriz Avrupa Birliği'nin zayıf ekonomilerini ciddi bir borç krizine girmelerine neden olmuştur. Bu ülkelerin başını Yunanistan, İspanya ve İrlanda çekerken, özellikle Yunanistan ekonomisinin iflası AB içinde çok tartışılmıştır. Bunun ana nedeni de Yunanistan'a acil yardım edilmesi gerektiği ile bu yardımın geri dönüş olasılığının düşük olmasıydı. Çünkü ülke ekonomisi iflas etmişti. Yunanistan için önerilen istikrar paketinin maliyetinin AB büyük yük getireceği, bu yükün de Almanya, Fransa ve İngiltere ağırlıklı olarak paylaşılacağı tüm ülkelerde sorun teşkil etmiştir. Ancak bu konuda en fazla sorun çıkartan ülke İngiltere idi.

İngiltere Başbakanı D. Cameron 2015 seçimlerini kazandıktan sonra krizin ekonomik yükünün yanında göç akınını da durduracağı sözünü vermişti. Bu sözler Muhafazakar Partiye seçimi de kazandırmıştı. D. Cameron seçimi kazanmış olmasının getirdiği rahatlıkla AB'nin ayrılma kararını referanduma götürdü. İşçi Partisi bu karar karşısında önce net tavır almadı, sonra ayrılmaya karşı çıktı. Muhafazakar Parti de sonradan ayrılmama yönünde bir politikaya geçiş yaptı ise de, bu işe yaramadı. Referandum da İngiltere'nin kırsal bölgeleri, gelir dağılımının bozuk olduğu bölgeler, işsizler ve aşırı sağcılar evet yönünde oy kullandı. Sonuçta İngiltere AB'den ayrılma kararı almış oldu.

İngiltere sıradan bir ülke olmadığı için bu karar sadece AB'ni ve AB'ye aday olan ülkelerini değil tüm dünya ekonomisi etkilemesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Nitekim öyle de olmuştur. Elbette bu kararın yükünü asıl çekecek olan

¹ Prof. Dr. Ömer Faruk Çolak, İktisat ve Toplum Dergisi Editörü

İngiltere olacaktı. Nitekim AB, İngiltere'ye 60 milyar Euro düzeyinde bir parasal yükü ilk başta yükledi. Süreç halen devam etmektedir. Özellikle serbest ticaret anlaşması yapılan ülkeler ile olan kopma ya da yeni anlaşma yükleri önümüzdeki günlerde netleşecektir.

AB ile tam üyelik görüşmeleri yapan bir ülke olmasına rağmen Türkiye, Brexit karşısında kayıtsız kaldı diyebiliriz. Siyasi erkin kayıtsız kalması AB ile yaşanan çatışma nedeni ile olağan kabul edilebilir. Ancak buna akademi dünyası ve ekonomi basını da çok ilgi göstermedi.

İstisnayı Akdeniz Üniversitesi gösterdi. Akdeniz Üniversitesi AB Araştırma ve Uygulama Merkezi (AKVAM), 2016 yılının Kasım ayında Antalya'da BREXIT – Elveda Avrupa İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye - AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler başlıklı bir uluslararası çalıştay yaptı. Çalıştayın öncülüğünü de Erol ESEN ve Duygu ŞEKEROĞLU üstlendi. Yetinilmedi, daha sonra da çalıştay da sunulan tebliğler kitap haline getirildi.

Bu yazıda tanıtmaya çalışılan da bu kitaptır. Kitapta (yani çalıştay) üç ana başlıkta 17 tebliğe yer verilmiştir. Çalışmanın ana başlıkları şöyledir:

- Brexit'e Giden Yol
- Avrupa Entegrasyonu mu Yoksa Avrupa Dezentegrasyonu mu?
- Brexit Sonrası Türkiye-AB İlişkilerinin Geleceği

İlk bölümde yer alan yazarlardan Natalie Martin “Türkiye, Avrupa Birliği ve Brexit” başlıklı çalışmasında Brexit referandumunun nedeninin İngiliz Hükümetinin izlediği AB karşıtı politikasından öte olgulara dayandığını vurgulamıştır. Martin'e göre artan göç akımı, ekonomide izlenen kemer sıkma politikaları ve Birleşik Krallık İşçi Partisinin parçalanmış yapısı da bu ayrılığa rol oynamıştır. Martin, Brexit sonrasında Avrupa güvenlik işbirliğinin azalacağını, ekonomi ve göç konularında AB çabalarının zayıflayacağı savını ileri sürmüştür. Martin'e göre bu durum “mevcut Türk hükümetinin üst düzeyde liberal karşıtlığı özelliği nedeniyle Brexit Türkiye'nin katılımını doğrudan etkilemeyecektir. İşin tuhaf tarafı, Ege'den gelen göçmenleri durduracak anahtara sahip olması nedeniyle Türkiye Brexit ve AB'deki karışıklıktan karlı çıkabilecektir. Ancak sonuçta bu, muhtemelen hiç kimseye fayda sağlamayacak şekilde, AB'nin liberal demokrasi kimliğini zayıflatacaktır” (Esen, Şekeroğlu, 2017:19).

Bu bölümde ikinci makale Ayşe Kalav tarafından kaleme alınmıştır. “Demokrasi ve Popülizm Bağlamında Brexit Tartışmaları” başlıklı makalede Brexit kararının örgütlenme sürecinde ortaya çıkan popülist söylemler demokratikleşme, ırkçılık, göçmen karşıtlığı gibi kavramsallaştırmalar üzerinden tartışılmıştır. Popülizmin bir tarafta demokrasinin

demokratikleşmesine olanak sağlayan unsurları açıklanmaya çalışılırken diğer tarafta bu söylemlerin inşa ettiği gerçek, rejiminin otoriter, ırkçı ve göçmen karşıtı politikasını meşrulaşmasını mümkün kıldığı yönündeki tezler ortaya konulmuştur. Çalışmada Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi'nin (United Kingdom Independence Party - UKIP) Brexit referandum sürecinin örgütlenme aşamasındaki AB'den ayrılma yönündeki kampanyaları ve bu süreçte artan göçmen karşıtı ve yabancı düşmanı söylemler, popülizm tartışmaları bağlamında irdelenmiştir (Esen, Şekeroğlu, 2017:20).

Üçüncü makale “Göç Konusunun, Birleşik Krallık da AB Referandumu Sürecindeki Yeri” başlığı ile Gökay Özerim tarafından yazılmıştır. Özerim'e göre “Birleşik Krallık özelinde incelendiğinde çok çeşitli nedenlerle mülteciler, konunun göç bağlamının sadece bir kısmını teşkil etmektedir ve ilgili tartışmaların halihazırda ülkede yaşayan göçmenler, çalışmakta olan diğer AB ülkelerinin vatandaşlarının durumu, AB ülkelerinde yaşayan İngiliz vatandaşlarının Brexit sonrası durumu ve yabancı düşmanlığında artış tehlikesi gibi çok farklı boyutları da mevcuttur” (Esen, Şekeroğlu, 2017:21).

Bu bölümün dördüncü çalışması “Küresel Kriz ve Brexit” başlığı ile Ömer Faruk Çolak tarafından yazılmıştır. Makale de “2007/2009 başlayıp halen devam eden küresel kriz ve Brexit olgusu ele alınmıştır. Krizi finansal nedenleri ağır bassa da gerisindeki efektif talep sorunu olduğu ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda özellikle gelişmiş ülkelerde hane halkı, özel kesim ve kamu kesiminin borçlanma oranının yüksek olması krizin derinliğinin ve maliyetinin artmasının yarattığı sorunlar irdelenmiştir. Bu süreçte uluslararası para sistemi, dış ticaret gelişmeleri bağlamında analiz edilerek dış ticaret hacminin daralmanın yarattığı kur savaşlarının sonuçları ele alınmıştır. Çalışmada krizin neden olduğu dış ticaret ve döviz kurundaki gelişmelerin, ülkelerin ulusal ve uluslararası kurumsal yapılarında neden olduğu değişim irdelenerek, bu değişimin somut bir adımı olarak görülebilecek İngiltere'nin AB'den ayrılma kararının olası sonuçları belirlenmeye çalışılmıştır” (Esen, Şekeroğlu, 2017:22).

İlk bölümdeki son makale “Brexit Sonrası Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği Arasındaki Tek Pazar Üzerine Müzakereler: “Sert” Brexit mi, “Yumuşak” Brexit mi?” başlığı ile Haydar Efe yazmıştır. Çalışmada Britanya ile Avrupa Birliği arasında başlayacak müzakereler sonucunda gelişmeler üzerine odaklanılmıştır.

Kitabın ikinci bölümünün başlığı “Avrupa Entegrasyonu mu Yoksa Avrupa Dezentegrasyonu mu?” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yer alan ilk makale “Fransa Penceresinden Brexit ve Türkiye'nin Olası Üyeliğine Bakış” başlığı ile Deniz Akagül'ce kaleme alınmıştır. Makaleye göre “Fransız kamuoyunda İngiltere ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) olası üyeliğiyle ilgili bakış açıları ilginç benzerlikler arz etmektedir. Federal Avrupa yanlıları

açısından bu iki ülke bu projeyi baltalamak için ABD'nin bir "Truva Atı" olarak olumsuz algılanmakta. Atlantikçiler açısından ise bu iki ülkenin üyeliği NATO çerçevesindeki işbirliğini güçlendireceği için olumlu algılanmaktadır. Federal Avrupa yanlıları AB'nin dünya düzeninde ABD'nin gücünü dengeleyen bir küresel güç olmasını arzulamakta, Atlantikçiler ise AB'nin dünya düzeninde bir küresel güç olmasına olumlu bakmakla beraber, bu gücün ABD'ye karşı değil, onun yanında aynı dünya görüşünü paylaşan ortaklar olarak hareket etmek gerektiğini savunmaktalar. Bu açıdan bakıldığında, Brexit ve Türkiye'nin olası üyeliğinin hem AB içindeki güçler dengesinde getireceği değişiklikler, hem de AB'nin dünya düzenindeki yerini nasıl değiştirebileceği ilginç bir problematik oluşturmaktadır (Esen, Şekeroğlu, 2017:24).

Bölümdeki ikinci makale Esra Erdoğan'ın yazdığı "Avrupa Parlamentosu Ekseninde Temsil Krizi ve Brexit: AB Vatandaşlarının Kararlara Katılım Sorunu" başlığını taşımaktadır. Makalede Avrupa Birliği organlarının işleyişine vatandaş katılımının sağlanmasındaki eksikliğin Brexit sürecini başlatan nedenlerden biri olduğuna işaret edilmektedir. Bu bölümde üçüncü makale Ebru Ece Özbey ve Özgehan Şenyuva tarafından yazılmıştır. Çalışma "Brexit, Avrupa Birliği ve Kamuoyu: Britanya Örneğiyle Avrupa'da Yükselen Radikalizmi ve Popülizmi Anlamak" başlığını taşımaktadır. Makalede son on yıldır ardı ardına yaşanan diplomatik, politik ve ekonomik krizlere karşı Avrupa Birliği'nin (AB) ulus üstü yönetiminin yetersiz kaldığı tezleri Avrupa vatandaşlarını, hem AB'yi hem de Birlik ile işbirliği içerisinde olduklarını düşündükleri ana akım siyasi kurumları ve partileri suçlamaya ittiği" belirtilmektedir. Çalışmada bu durumun, "AB üye ülkelerinde radikalizm, popülizm ve Avrupa şüpheliğinin yükselmesine yol açmış ve vatandaşların, desteklerini alternatif partilere ve politikalara kaydırmaları sonucunu doğurmuştur"(Esen, Şekeroğlu, 2017:26).

Brexit'in AB bütçesi üzerindeki etkisinin irdelendiği makale ise, Sibel Mehter Aykın'ca yazılmıştır. "Brexit'te Kırılma Noktası: AB Bütçesi" başlıklı çalışmada Avrupa Birliği'nin, başta finansal kriz ve göç olmak üzere son dönemde yaşanan bir dizi ekonomik ve siyasi sorun dolayısıyla, Birleşik Krallık gibi bazı üye devletler nezdinde cazibesini yitirdiği belirtilmiştir. Aykın'a göre Birleşik Krallık halkının %51,9 gibi bir oranla ayrılma yönünde görüş bildirmiş olması Avrupa Birliği içerisindeki tüm dengeleri değiştirecek niteliktedir. Çalışmada Birleşik Krallık'ın üyelikten çekilmesi halinde Avrupa Birliği bütçesinin ne şekilde değişeceğine ilişkin öngörülerde bulunulmaktadır" (Esen, Şekeroğlu, 2017:27).

Nergiz Özkural Köroğlu tarafından kaleme alınan "Brexit'ten Sonra Avrupa Entegrasyonu Geleceğinin Esnek Entegrasyon Modelleri Üzerinden Değerlendirilmesi" başlıklı çalışmaya göre "Türkiye'nin müzakerelere başlaması ve AB Anayasası'nın reddedilmesi ile birlikte bir tıkanma noktasına

geldiği ileri sürülebilir. Son dönemde genişleme ve derinleşme süreçleri; Avro krizi, Suriye krizi (dolayısıyla mülteci sorunu) ve Brexit ile birlikte çok daha karmaşık bir noktaya gelerek bir ikilem olmanın ötesinde bir paradoks halini almıştır” (Esen, Şekeroğlu, 2017:28).

İkinci bölümün son makalesi ise A. İnci Sökmen Alaca tarafından yazılan “Bölgesel ve Uluslararası Güvenlik Açısından İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden Ayrılması (Brexit)” başlığını taşımaktadır. Çalışmada “İngiltere'nin AB'den ayrılma kararı uluslararası sistemde küresel güç dağılımını etkilediği gibi, Avrupa'nın kendi içindeki sorunlarının artık daha da belirginleştiği ve güvenliği açısından da önemli sonuçlara neden olabileceği ileri” sürülmüştür (Esen, Şekeroğlu, 2017:29).

Kitabın son bölümünün başlığı” Brexit Sonrası Türkiye–AB İlişkilerinin Geleceği” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde “Brexit ve Avrupa Kimliği: Türkiye - AB İlişkileri Tartışmanın Neresinde?” başlığı ile ilk makaleyi yazan Başak Alpan'a göre Brexit Türkiye için ilginç senaryolara gebe dir. Bu bölümde yer alan bir başka makalede Yaşar Aydın Türkiye-Almanya ilişkilerini ele almıştır. Aydın çalışmasında özellikle Brexit'in Türkiye–AB müzakerelerine yansımalarını irdelemiştir

“Brexit, Avrupa Birliği Hukuku ve Serbest Dolaşım: İngiltere'de Yaşayan Türk Vatandaşlarının Durumu” başlığını taşıyan makaleyi, Yavuz Selim Alkan ve Önder Bakıroğlu kaleme almıştır. Bu makalede Brexit yaratacağı belirsizlik ortamı çerçevesinde irdelenmektedir. Bu yapılırken konu özellikle İngiltere'de yaşayan Türkler durumu çerçevesinde ele alınmıştır.

Brexit'in bir başka önemi yönü olan güvenlik ve savunma politikaları da Armağan Gözkaman tarafından yazılan “İngiltere'nin Avrupa Birliği'nden Ayrılma Kararı, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ve Türkiye” başlıklı makalede ele alınmıştır. Çalışmada İngiltere'nin Avrupa Birliğinden ayrıldıktan sonra Türkiye ile olan stratejik ilişkilerini devam ettireceğine dair bulgular irdelenmektedir.

Erdal Türkkkan tarafından yazılan ve “Avrupa Birliği Düzenlemelerinin Üye ve Üye Olmayan Ülkeler için Tercih Edilebilirliği: Brexit ve Türkiye Örneği” başlıklı makalede ise, Brexit kararı ve AB'nin genişleme stratejisi AB düzenlemelerinin üye ülkeler ve aday ülkeler için tercih edilir olup olmadığının daha da önem kazanacağı vurgulanmıştır. Kitabın son makalesi Levent Kırıl'ın yazdığı “Brexit'in Türkiye'deki Siyasal Partilerin ‘Avrupa Söylemleri’ne Etkisi” başlıklı çalışmadır. Çalışmada Brexit sonrasında Türkiye - AB İlişkileri ve Türk Siyasetine etkileri ele alınmıştır.

Tanıtıma çalıştığımız bu kitap AB ve AB-Türkiye ilişkileri açısından büyük öneme sahip, deprem etkisi yaratan Brexit olgusunu tarihsel, politik, ekonomik ve uluslararası boyutu ile ele alan önemli bir çalışmadır. Kitap,

içeriği ile okuyucuya Brexit sürecine nasıl gelindiğini ve Brexit sonrası olası gelişmeler üzerine derli toplu bir çalışmadır. Bundan dolayı araştırmacılar ve öğrenciler için önemli bir kaynaktır. Bu tür çalışmaların artması Türkiye'nin AB ile yürüttüğü tam üyelik sürecini algılamak açısından da yararlı olacaktır.

Yararlanılan Kaynaklar

Faruk, Çolak Ömer (2018). Ekonomide Masallar Gerçekler, Ankara, Efil Yayınevi.

Erol, Esen ve Şekeroğlu, Duygu (Editörler), (2017). Brexit-Elveda Avrupa, İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar Tehditler, Ankara, Siyasal Kitabevi.